

Wet invoering tweestatusstelsel en Asielnoodmaatregelenwet

Deskundigenbijeenkomst
7 oktober 2025

Position Paper

Gemeenten dragen de dagelijkse verantwoordelijkheid voor het mede mogelijk maken van opvang, huisvesting, zorg en integratie van mensen die in Nederland bescherming zoeken. Onze centrale zorg is dat zowel de Asielnoodmaatregelenwet als de Wet Invoering Tweestatusstelsel de druk op de lokale uitvoering vergroot, zonder overtuigende onderbouwing dat zij de druk op voorzieningen of de asielketen daadwerkelijk verminderen. De VNG verzoekt u expliciet erop toe te zien dat de uitvoerbaarheid in de asielketen aantoonbaar wordt geborgd.

Context en urgentie

Op 22 september 2025 heeft de VNG een urgente brief naar demissionair minister-president Schoof gestuurd. Daarin schetsen gemeenten een somber beeld: raadsvergaderingen over opvang worden verstoord, bestuurders ervaren geweld, intimidatie en dreiging, de druk op Ter Apel loopt opnieuw op en het wordt steeds moeilijker om opvang voor zowel asielzoekers als Oekraïense ontheemden verantwoord te organiseren. Gemeenten spreken zich niet uit over politieke keuzes rond instroom; dat is aan kabinet en parlement. We beoordelen de wetgeving wel op de gevolgen in de uitvoering. Daarbij weegt zwaar dat de VNG bij de totstandkoming van de twee wetsvoorstellen niet is

gevraagd om uitvoeringstoetsen uit te voeren en slechts beperkt is geconsulteerd. Net als de Raad van State signaleren wij dat de beperkte consultatie het zicht op effectiviteit en uitvoerbaarheid vertroebelt.

Uitvoerbaarheid: effecten op de keten en de opvang

Het kabinet erkent dat verschillende maatregelen leiden tot extra werklast bij de IND en de rechterlijke macht. Meer en zwaardere procedures betekenen in de praktijk langere doorlooptijden. Dat vertaalt zich vrijwel direct in een langere verblijfsduur in COA-opvang en een grotere behoefte aan bedden. In de huidige rijksbegroting zien wij echter geen realistische doorvertaling naar structurele capaciteit en financieringsruimte bij zowel het COA als de IND. De situatie wordt extra precair door de voorgenomen intrekking van de Spreidingswet, omdat daarmee een wettelijk instrument voor het borgen van voldoende en evenwichtig gespreide opvangcapaciteit komt te vervallen. Zonder een alternatief mechanisme zal de druk verschuiven naar crisis- en noodopvang, met hogere kosten, lagere kwaliteit en minder voorspelbaarheid voor gemeenten en omwonenden. Zeker gezien de huidige excessen is dit voor gemeenten onuitvoerbaar.

Huisvesting: doorstroom op slot

De voorgestelde aanscherpingen grijpen rechtstreeks in op de gemeentelijke woningopgave. Een verblijfsvergunning waarvan de duur wordt verkort van vijf naar drie jaar, in combinatie met herbeoordeling en een groter risico op intrekking, maakt corporaties en andere gemeentelijke partners mogelijk terughoudender om schaarse woonruimte beschikbaar te stellen. Voor subsidiair beschermden wordt dit effect versterkt doordat hun status in meer situaties kan worden beëindigd wanneer omstandigheden in het herkomstland wijzigen. Het kabinet kondigt daarnaast aan dat in de Huisvestingswet de voorrang voor statushouders wordt verboden en de taakstelling wordt afgeschaft. In samenhang met de nationale asielmaatregelen leidt dit vrijwel zeker tot een lagere uitstroom uit de opvang en daarmee tot een hogere bezettingsdruk in de asielopvang.

Integratie, inburgering en arbeidsparticipatie

Participatie is de sleutel tot draagvlak. Juist daarom is het problematisch dat een kortere en onzekere verblijfsduur de prikkel om te investeren in taal, opleiding en werk verkleint. De Wet inburgering 2021 voorziet in trajecten die tijd vragen. Wanneer de eerste herbeoordeling van het verblijfsrecht plaatsvindt terwijl inburgering nog loopt, wordt het doel van duurzame deelname aan de samenleving ondergraven. Ook het inkomensvereiste voor nareis staat op gespannen voet met de opzet van het inburgeringsstelsel: het is niet realistisch om inburgeraars gelijktijdig te laten voldoen aan het minimumloon zonder dat trajecten, begeleiding en lokale arbeidsmarktinstrumenten daarop zijn ingericht. Daarnaast zal naturalisatie niet mogelijk zijn, terwijl nieuwkomers die genaturaliseerd zijn zich sterker verbonden voelen met hun nieuwe thuisland, een grotere bijdrage leveren aan de samenleving, politiek actiever zijn en meer kansen hebben op werk.

Ongedocumenteerden en openbare orde

Het rijk is verantwoordelijk te komen tot een aanpak van overlastgevers en er voor te zorgen dat afgewezen asielzoekers terugkeren naar hun land van herkomst, waarbij het moet voorkomen dat die groep op straat beland. Als dat niet goed gaat, krijgen gemeenten te maken met de gevolgen. Nu lijkt het tegendeel te worden bereikt: strenger afwijzen en vaker intrekken van verblijfsvergunningen zonder effectieve inzet op vertrek leidt in de praktijk tot meer mensen zonder verblijfsrecht op straat. Gemeenten zien nu al dat beperkte medewerking van herkomstlanden, capaciteitsproblemen bij vreemdelingenbewaring

en krapte bij de uitvoerende diensten terugkeer bemoeilijken. Met het afschaffen van de Landelijke Vreemdelingenvoorziening door het kabinet beschikken gemeenten nauwelijks nog over instrumenten om te voorkomen dat ongedocumenteerden tussen wal en schip raken. Het gevolg is zichtbare en onzichtbare problematiek: dakloosheid, gezondheidsrisico's, verstoring van de openbare orde en toenemende druk op zorg en handhaving, zonder dat er een werkbaar handelingsperspectief bestaat.

Strafbaarstelling illegaal verblijf en de novelle

Het amendement-Vondeling (36 704, nr. 44) over de strafbaarstelling van illegaliteit bleek zodanig geformuleerd dat ook hulpverleners en maatschappelijke organisaties die uit humanitaire overwegingen ondersteuning bieden het risico liepen strafrechtelijk te worden vervolgd. De novelle van september 2025 corrigeert dit door te bepalen dat uitsluitend het illegaal verblijf zelf strafbaar is en dat deelneming, medeplegen of medeplichtigheid niet strafbaar zijn. Dat is essentieel voor het vertrouwen en de samenwerking tussen gemeenten en het maatschappelijk middenveld. Tegelijkertijd moet worden onderkend dat strafbaarstelling als zodanig het vraagstuk van ongedocumenteerden niet oplost. Zonder voldoende capaciteit bij IND, Vreemdelingenpolitie en DT&V, realistische afspraken met herkomstlanden en een proportionele inzet van vreemdelingenbewaring resteert vooral een verschuiving naar een schaduwsamenleving: mensen mijden contact met instanties, kwetsbaren raken uit beeld en de veiligheid in de publieke ruimte komt onder druk. Het risico is dan dat de maatregel juridisch wel bestaat, maar feitelijk niet handhaafbaar is en onbedoelde neveneffecten veroorzaakt.

Samenloop met het EU-Migratie- en Asielpact

De nationale voorstellen komen boven op de omvangrijke implementatie van het EU-Migratie- en Asielpact. De stapeling van veranderopgaven bij IND, COA, rechtspraak en gemeenten vergroot de kans op langere wachttijden en daarmee op een hogere opvangbehoefte. Zonder een gefaseerde invoering, heldere mijlpalen, monitoring en de mogelijkheid tot bijsturing ontstaat een structurele mismatch tussen de ambities van het kabinet en de uitvoeringscapaciteit in het land.

Conclusie en verzoek

De optelsom van maatregelen vergroot het risico op een langere verblijfsduur in de opvang, verdere stokkende doorstroom naar huisvesting, afnemende

kansen op succesvolle integratie en een toename van ongedocumenteerden op straat. Daarmee verschuiven risico's en kosten naar de lokale uitvoering, terwijl het beoogde effect – verlichting van de druk op voorzieningen en een beter functionerende asielketen – niet overtuigend is aangetoond. De VNG verzoekt u daarom alleen in te stemmen met wetgeving die aantoonbaar uitvoerbaar is voor de asielketen en gemeenten, financieel en juridisch consistent is ingericht en is ingebed in een stelsel dat doorstroom en integratie bevordert.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

oktober 2025